

کتابخانه تخصصی
فنون و صنایع دستی

وزارت علوم تحقیقات و فناوری

دانشگاه شهید اشرفی اصفهانی

دانشکده حقوق و الهیات

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته - فقه و حقوق خصوصی (M.A)

عنوان :

بررسی ماهیت فقهی و حقوقی بیت کوین

استاد راهنما :

خانم دکتر راضیه عبدالصمدی

استاد مشاور :

آقای دکتر طه سمیعی

پژوهشگر :

انسیه جدیدیان

زمستان

۱۳۹۷

کلیه حقوق مادی و معنوی مرتبط در دستاورد های مطالعات ، ابتکارات و نوآوری های ناشی از پژوهش پایان نامه بررسی ماهیت فقهی و حقوقی فرابورس در فقه و حقوق ایران متعلق به دانشگاه شهید اشرفی اصفهانی است . دانشجو موظف به رعایت آیین نامه و منشور اخلاق در پژوهش بر ای ارائه و یا چاپ مطالب مستخرج از پایان نامه می باشد .

وزارت علوم تحقیقات و فناوری

دانشگاه شهید اشرفی اصفهانی

دانشکده حقوق و الهیات

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته - فقه و حقوق خصوصی (M.A)

عنوان :

بررسی ماهیت فقهی و حقوقی بیت کوین

در تاریخ ۱۴۰۳/۱۲/۰۹..... توسط هیات داوران بررسی و با درجه ^۲ ص به نهایی رسید

امضاء	دکتر راضیه عبدالصمدی با مرتبه استادیار	۱- استاد راهنما پایان نامه
امضاء	دکتر طه سمیعی با مرتبه استادیار	۲- استاد مشاور پایان نامه
امضاء	دکتر با مرتبه	۳- استاد داور داخل گروه
امضاء	دکتر با مرتبه	۴- استاد داور خارج گروه

امضاء مدیر گروه :

تقدیم به :

تقدیم به همسر و فرزندان عزیزم

تقدیر و تشکر :

بر خود لازم می‌دانم از راهنمایی‌های استادان بزرگوار ، خانم دکتر عبدالصمدی به عنوان استاد راهنما و آقای دکتر طه سمیعی به عنوان استاد مشاور که همیشه با گشاده‌رویی و صبر و متانت بسیار مرا مورد ارشاد قرار داده‌اند و همواره با تجربیات ارزنده‌ی خودشان مرا در تمامی مراحل تحقیق راهنمایی و یاری نموده‌اند تشکر و قدردانی نمایم.

چکیده :

در مورد پول و کارکردهای آن می توان بیان کرد که پول واسطه معامله و تسهیل کننده آن است به طوری که این پول است که تعیین کننده ارزش و اهمیت کالا است اما آنچه که موجب پیدایش ارز های دیجیتالی از جمله بیت کوین این بود که ارز دیجیتالی با حذف واسطه بتواند معاملات را تسهیل کند اما در این پایان نامه که به روش توصیفی - تحلیل صورت پذیرفته است می توان بیان کرد که بیت کوین در کشورهای اسلامی نتوانسته نقش و جایگاه خود را به دست آورد به طوری که بیت کوین هم از ناحیه فقهای معاصر شیعه و هم از ناحیه فقهای اهل سنت مورد تحریم قرار گرفته است که در جا نگارنده به بررسی ماهیت درآمد ارزی بیت کوین چگونه است و همچنین موانع فقهی و حقوقی در خصوص درآمد و فعالیت های ارز های مجازی (بیت کوین) چیست می پردازیم .

واژه گان کلیدی :

بیت کوین ، لایت کوین ، ارز دیجیتالی ، پول

فهرست مطالب

مقدمه.....	۱
الف- بیان مسئله	۲
ب- سئوالات تحقیق.....	۲
ج- فرضیه پژوهش.....	۲
د- پیشینه تحقیق.....	۲
ح- کاربران تحقیق.....	۶
و- روش تحقیق.....	۶

فصل اول: کلیات تحقیق

مبحث اول: تعریف پول.....	۹
گفتار اول : خاصیت های اصلی پول.....	۱۲
بند اول : : قابلیت حمل آسان.....	۱۲
بند دوم : قابلیت ماندگاری بیشتر :	۱۳
بند سوم : تقسیم آسان پول :.....	۱۳
بند چهارم : یکسان بودن پول های رایج یک کشور :	۱۳
بند پنجم : قابلیت تشخیص آسان پول از سایر اوراق :	۱۲
گفتار دوم : بررسی ماهیت پول از فقه :	۱۳
بند اول : فقه حنفی :	۱۴
بند دوم : فقه شافعی.....	۱۴
مبحث دوم : تاریخچه پول.....	۱۴
گفتار اول : نظام پولی صدر اسلام :	۱۵
بند اول : رابطه وزنی ثابت و قانونی :.....	۱۵

- بند دوم : رابطه وزنی غیر ثابت : ۱۵.....
- بند سوم : رابطه قیمتی ثابت بین درهم و دینار : ۱۵.....
- گفتار دوم : انواع پول : ۱۵.....
- الف : پول کالا : ۱۵.....
- ب : پول اعتباری : ۱۶.....
- ج : فرق پول اعتباری و کالایی از منظر فقهی : ۱۶.....
- د : پول کاغذی : ۱۷.....
- ح : مراحل تغییر پول کاغذی : ۱۹.....
- گفتار سوم ماهیت پول کاغذی : ۱۹.....
- بند اول : پول (اسکناس) مال است ۱۹.....
- بند دوم : اسکناس، سند اعتباری است ۱۹.....
- ج : پول فلزی : ۲۰.....
- م : پول بانکی ۲۱.....
- مبحث سوم : پول و اقتصاد : ۲۱.....
- گفتار اول : وظایف پول در اقتصاد : ۲۲.....
- بند اول : پول ، وسیله مبادله کالا : ۲۲.....
- بند دوم : پول ، به عنوان وسیله ارزش : ۲۳.....
- بند سوم : پول ، به عنوان وسیله انجام معاملات اعتباری ۲۳.....
- بند چهارم : پول ، به عنوان وسیله پس انداز : ۲۳.....
- بند پنجم : آثار بیت کوین بر بانک ها کشور : ۲۷.....
- بند ششم : تاریخچه بیت کوین : ۳۰.....
- فصل دوم : بیت کوین از منظر فقهی و چالش های آن :
- مبحث اول : ارز دیجیتالی : ۳۱.....

- گفتار اول : انواع ارز دیجیتالی : ۳۱.....
- بند اول : بیت کوین : ۳۱.....
- بند اول : تفاوت‌های بیت‌کوین با ارزهای رایج..... ۳۲
- بند دوم : لایت کوین : ۳۲.....
- گفتار دوم : دلایل مخالفت نظام‌های مالی جهان با بیت کوین..... ۳۲
- بند اول : بیت کوین بر پایه رمزنگاری است؛ نه اعتماد..... ۳۳
- مبحث دوم : بیت کوین : ۳۴.....
- گفتار اول : معایب بیت کوین : ۳۴.....
- بند اول : میزان پذیرش..... ۳۴
- بند دوم : ناپایداری..... ۳۴
- بند پنجم : در حال توسعه بودن : ۳۵.....
- گفتار دوم : نظرات فقها در مورد بیت کوین : ۳۵.....
- بند اول : فقهای اهل سنت : ۳۵.....
- بند دوم : فقهای معاصر شیعه : ۳۷.....
- گفتار سوم : بررسی فقهی بیت کوین : ۳۹.....
- بند اول : ابعاد فقهی بیت کوین : ۳۹.....
- الف : مالیت اعتباری بیت کوین : ۴۰.....
- ب : ربوی بودن بیت کوین : ۴۰.....
- ج : تدلیس در ارز دیجیتالی : ۴۰.....
- د : غرر بودن معاملات در بیت کوین : ۴۱.....
- خ : افزایش سفته بازی : ۴۱.....
- گفتار چهارم : مزایا بیت کوین : ۴۲.....
- بند پنجم : آزادی در پرداخت : ۴۲.....

- بند ششم : ویژگی های ارز های دیجیتالی (بیت کوین) : ۴۳.....
- الف : حفظ ارزش : ۴۲.....
- ب : فناوری ارز های دیجیتال شگفت انگیز است : ۴۲.....
- ج : در مسیر رکورد : ۴۲.....
- خ : استفاده از ارز دیجیتالی در زمان تحریم : ۴۴.....
- بند هفتم : بررسی بیت کوین از دو دیدگاه : ۴۵.....
- الف : بررسی بیت کوین از منظر فقه فردی : ۴۵.....
- ب : بررسی بیت کوین از منظر فقه حکومتی : ۴۶.....
- فصل سوم : بررسی مباحث حقوقی کاربردی بیت کوین
- مبحث اول : تجارت الکترونیک : ۴۸.....
- گفتار اول : نقش بیت کوین بر تجارت الکترونیک : ۴۸.....
- بند اول : ارزان بودن بیت کوین است : ۴۸.....
- بند دوم : عدم قرار گیری اطلاعات کاربران در دست دولت : ۴۹.....
- بند سوم : امنیت بیت کوین نسبت به تجارت الکترونیک : ۴۹.....
- گفتار دوم : مبانی اصلی بیت کوین : ۵۰.....
- بند اول : بلوک بیت کوین : ۵۱.....
- بند دوم : زنجیره بلوکی : ۵۲.....
- بند سوم : دلایل عدم استقبال کاربران از بیت کوین : ۵۲.....
- بند دوم : مشروعیت معاملات اوراق بهادار از منظر فقهی : ۵۲.....
- الف : مشکلات نظری و دانشی : ۵۲.....
- ب : امنیت سرمایه فردی : ۵۲.....
- ج : بسترسازی تخلفات و جرایم اجتماعی : ۵۲.....
- مبحث دوم : سرمایه گذاری در بیت کوین : ۵۲.....

- گفتار اول : فرایند سرمایه گذاری در ارزشهای دیجیتال : ۵۲.....
- بند اول : ارز مورد نظر را انتخاب کنید : : ۵۲.....
- بند دوم : کنار گذاشتن..... ۵۲.....
- بند سوم : مراحل خرید کیف پول بیت کوین : ۵۳.....
- بند چهارم : بررسی بیت کوین در کشورهای دیگر : ۵۳.....
- الف : آمریکا : ۵۴.....
- ب : چین : ۵۵.....
- ج : آلمان : ۵۵.....
- گفتار دوم : حوزه قضائی ارزهای دیجیتالی : ۵۶.....
- بند اول : بررسی حقوقی بیت کوین از منظر قانون ایران : ۵۶.....
- الف : پولشویی : : ۵۷.....
- ب : کلاهبرداری : ۵۹.....
- ج : : فرار مالیاتی : ۶۱.....
- د : وراثت کاربران متوفی : ۶۲.....
- خ : معلوم نبودن هویت خریدار و فروشنده: ۶۳.....
- نتیجه ۶۵.....
- پیشنهادها..... ۶۶.....
- منابع و مآخذ..... ۶۷.....
- الف) کتب فارسی..... ۶۸.....
- ب) مقالات..... ۷۰.....

مقدمه :

ارز های دیجیتالی و در صدر آن بیت کوین برای این ایجاد شده اند تا زمینه های گردش اقتصادی در هر کشور را به صورت آسان بیان نمایند . اما آن چه که در این مورد وجود دارد این است که این گونه ارز ها از یک سازو کار مشخصی پیروی نمی کنند و به صورت غیر متمرکز در حال گسترش می باشند که این موضوع خود نگرانی هایی را برای هر کشر به خصوص کشور ما ایجاد کرده است به طوریک که با بررسی نظرات فقها می توانیم به این نکته برسیم که همه آنها به تحریم چنین ارزی رای داده اند در همین موضوع باید بیان کرد که بیت کوین به علل های گوناگونی از جانب فقها تحریم شده اند در مورد قواعد کلی در حقوق ایران نیز می توان بیان کرد که قانون گذار ایران راه سکوت را انتخاب کرده است .

بیان مسئله :

پیشرفت جوامع بشر و فناوری اطلاعات در همه زمینه ها پیشرفت چشمگیری کرده است به گونه ای کشور ما نمی تواند از این پیشرفت ها چشم پوشی نماید و خود را از جوامع مللی دور نگه دارد سکوت قانون و رای فقها چه اهل سنت و چه شیعه نشان از این دارد که می توان گفت که قانون گذار بر سر دو راهی فقه و فناوری اطلاعات و پیشبرد نظام اقتصادی کشور به صورت سردرگم است از طرفی نه می تواند بیان نماید که این نوع ارز ها آزاد هستند که خود مخالفت صریح با فقهای بزرگ محسوب می شود نه می تواند از یک تکنولوژی که کشورهای ابر قدرت جهان آن را مورد پذیرش قرار داده اند عبور نماید به ناچار راه سوم را انتخاب و سکوت را انتخاب کرده است . در همین راستا در این پایان نامه نگارنده بر آن است که با بررسی مطالب چه از نظر حقوقی و چه منظر فقهی به راهکار مناسبی برای ارز های دیجیتال بیان نماید . اما در این باره یک نکته باقی می ماند آن هم مراجع قضائی که در رسیدگی به این پرونده باید به چه قانون یا نظر فقهی استناد نمایند .

ما در این پایان نامه به بررسی موارد گفته شده خواهیم پرداخت و در صدد پاسخ گویی به سوالات ذیا هستیم :

سوالات تحقیق :

سوالات اصلی :

آیا معاملات ارز های دیجیتالی (خرید کیف در بیت کوین) بیع محسوب می شود یا نه ؟

چالش های فقهی فقها در مورد بیت کوین چگونه است ؟

سوالات فرعی :

تاثیر ارز های دیجیتالی چه تاثیر بر اقتصاد کشور دارند ؟

فرضیه :

باید عنوان کرد در معاملات ارز های دیجیتالی با توجه به سکوت قانون گذار و تحریم فقها باید عنوان کرد که بیع محسوب نمی شود

از جمله چالش ها ، غرری بودن ، سفته بازی بود ، تدلیس

ارز های دیجیتالی بیت کوین برای پیشبرد نظام اقتصاد به وجود آمده اند

پیشینه تحقیق :

ابراهیم عبدی پور ، در مقاله خود با عنوان تحلیل حقوقی ماهیت پول الکترونیکی به بررسی این موضوع پرداخت و بیان می دارد که پول الکترونیکی که ارزش پولی ذخیره شده در یک ابزار الکترونیکی است و در حال حاضر آخرین حلقه تکامل تدریجی پول محسوب و به عنوان فرآیند غیرمادی کردن و نامرئی شدن پول توصیف می شود؛ پدیده نوظهوری است که از دیدگاه اقتصادی پتانسیل ایفای کارکردها و وظایف پول را داراست. در تحلیل ماهیت حقوقی این پدیده دو رویکرد متفاوت قابل اتخاذ است. رویکرد نخست، تحلیل ماهیت پول الکترونیکی به عنوان نوعی پول است و رویکرد دوم، تحلیل ماهیت پول الکترونیکی در پرتو نظریات غیر پولی و توصیف آن در قالب یکی از تاسیس های حقوقی مورد استفاده در تجارت است. پول الکترونیکی هرچه هست یک سیستم پرداخت است و تنوع دیدگاهها به اختلاف آنها در توصیف و تجزیه و تحلیل فرآیند عملکرد این سیستم پرداخت، بازگشت دارد.

عبدالمحمد کاشیان و همکاران در مقاله خود با عنوان نگاهی نو به ماهیت اقتصادی و فقهی پول های رمز پایه به بیان این موضوع پرداخت و عنوان کرد که سیر سریع تحولت پول هم زمان با رشد دانش و فناوری زمینه ای را فراهم آورده است که پول های جدیدی از نسل پول های الکترونیک بتوانند به صورت موازی با پول های رایج، به عنوان وسیله ای برای مبادله، حفظ ارزش و واحدی بر اندازه گیری مورداستفاده قرار گیرد. این پول ها که به رمز پایه معروف شده اند، از فناوری نظیر به نظیر و بدون یک واسطه مرکزی استفاده میکنند و به دلیل جذابیت های زیادی که داشته اند بسیار مورد توجه قرار گرفته اند. تمامی فعالیت ها مانند انتشار، پردازش و اعتبارسنجی معاملات توسط شبکه انجام میشود و هیچ واسطه یا مرجع مرکزی برای سرکشی و دخالت در فرآیند وجود ندارد و از جمله آن میتوان به ناتوانی بانک های مرکزی در مدیریت و نظارت این سیستم ها اشاره کرد. بر همین اساس کشورهای مختلف درصدد بررسی های دقیق و قانون گذاری در این حوزه هستند و شناخت ماهیت، آثار اقتصادی و جنبه های حقوقی این جریان ضروری به نظر میرسد. آنچه که کشورهای اسلامی از جمله ایران را از دیگر کشورها متمایز میکند، بررسی ماهیت فقهی و شرعی این پول ها است که ضرورت اقتصاد این کشورهاست.

عصمت فتاحی - در مقاله خود با عنوان تاثیر فناوری اطلاعات بر ابزارهای مبادلاتی (پول) مطالعه موردی بیت کوین با این موضوع پرداخت و بیان می دارد که تاثیر فناوری اطلاعات بر ابزارهای مبادلاتی، باعث ظهور انواع پول مجازی گردیده است. در این مقاله، به طور ویژه، بیت کوین مورد بررسی قرار گرفته است. توضیحاتی در خصوص نحوه تولید، ابزارهای مورد نیاز برای تهیه یا خرید و فروش با آن، تفاوت بیت کوین با سایر انواع پول و نحوه کار شبکه بیت کوین ارائه شده است

دنیای ملکی در مقاله خود با عنوان تکامل ارزشهای دیجیتال بیت کوین در حوزه تعریف پول یا دارایی به بررسی این موضوع پرداخت و بیان کرد که با وجود این واقعیت که در سالهای اخیر بسیاری از ارزشهای مجازی به وجود آمده است، بیت کوین اولین تلاش برای پول دیجیتالی نبود، اما موفقیت آمیزترین آن می تواند باشد و توسط تعداد زیادی از کاربران پذیرفته شده است. بیت کویندارای ماهیت غیرمتمرکز، به عنوان یک شبکه نظیر به نظیر عمل می کند و بدون وجود نهادهای واسطه و نهادهای ناظر همچون دولت، بانک و موسسات مالی فعالیت می کند امنیت آن توسط الگوریتم های رمزنگاری به گونه ای تامین شده است که شخص پرداخت کننده به صورت گمنام باقی می ماند. در نتیجه پتانسیل تبدیل شده به ابزار اصلی پرداخت الکترونیکی تجارت را دارد. بیت کوین قدرت خود را از کاربران می گیرد و از منظر آنها، بیت کوین یک پول اینترنتی محسوب می گردد. به نظر می رسد که نمی توان بیت کوین را به عنوان یک نوع پول در نظر گرفت بلکه یک دارایی دیجیتال است. این پول، ارزی جدید، با هزینه معاملاتی کمتر نسبت به ارزشهای سنتی که تحت حمایت نهادهای دولتی هستند فعالیت می کند. بیت کوین خدمت به یک کشور نیست بلکه خدمت به کل جهان تعریف می شود. در این مقاله سعی گردیده است تا در مورد اینکه آیا بیت کوین پول است یا دارایی، مزایا و معایب بیت کوین و مطابقت بیت کوین با تعریف نظری، تجربی و قانونی پول و جایگاهش در ایران مورد بررسی قرار می گیرد. مطالعات نشان می دهد که نوسانات (و در نتیجه خطر) بیت کوین به طور قابل توجهی بالاتر از سایر ارزها و دارایی ها است. ولی در حال حاضر، خطری برای ثبات مالی، پولی و اقتصادی ایجاد نمی کند.

فریدون اوحدی در مقاله خود با عنوان روند استفاده از پول دیجیتالی و ریسک های سرمایه گذاری در آن به بررسی این موضوع پرداخت و بیان می دارد که پول دیجیتالی یکی از دستاوردهای مهم فناوری اطلاعات در حوزه اقتصاد و بازار می باشد. در سالهای اخیر توسعه این فناوری به همراه افزایش استفاده از آن در دنیای بدون مرز دیجیتال، توجه مراکز اقتصاددیرابه خود جلب کرده است. اثرات جانبی این نوع تبادلات مالی که منجر به رفتارهای غیرقانونی پولشویی و تجارت های غیرقانونی شده است، دولت ها را منجر به واکنش و موضع گیری از نوع انکار و عدم رسمیت تأییدش و قانون گذاری نموده است. در این مقاله بیت کوین که یکی از معروف ترین پول های دیجیتالی میباشد و در سالهای اخیر ارزش آن از چند صدم دلار به قیمتی بیش از چهارده هزار دلار رسیده است، معرفی شده و با بیان تاریخچه آن، برخورد دولت ها، وضعیت قبلی و کنونی بازار آن، موضع گیری و تعامل بانک مرکزی نسبت به آن بررسی شده و ریسک سرمایه گذاری آن مورد تحلیل قرار می گیرد.

سیدحبيب ا... میرغفوری و همکاران در مقاله خود با عنوان مزایا و معایب ارزهای دیجیتال با تاکید بر بیت کوین به بررسی این موضوع پرداخت و بیان می دارد که با نگاهی به اقتصاد جهانی می توان مشاهده کرد که سطح معاملات از مرز کشورها عبور کرده و تجارت جهانی با سرعت چشمگیری در حال گسترش است. برای تجارت جهانی به همکاری نهادهای واسط متعددی نیاز است که تعداد بالای این واسطه ها باعث افزایش مشکلات و دشوار شدن معاملات شده است؛ بنابراین فعالان اقتصادی به دنبال یافتن راهکارهایی برای تسهیل بیشتر تجارت جهانی هستند. تجارت در عصر کنونی از مرزها عبور کرده و پا به عرصه جهانی گذاشته است. در این میان وجود واسطه های زیاد از جمله نهادهای بین المللی باعث افزایش مشکلات در انجام معاملات جهانی گردیده است. به همین علت پول مجازی ایجاد گردید تا دست واسطه ها را در این میان کوتاه کرده و در روابط پولی و تجاری تسهیل ایجاد کند. ارز دیجیتال یک فرم از پول الکترونیکی است. بیشتر ارزهای دیجیتال به منظور امنیت بیشتر، حذف واسطه ها و ناشناس بودن طراحی شده اند. ارزهای دیجیتال، ارزهایی هستند که از رمزنگاری برای انتقال در اینترنت استفاده می کنند. بنابراین این پژوهش به لحاظ هدف کاربردی و به لحاظ روش توصیفی است و برای جمع آوری داده و اطلاعات از روش کتابخانه ای استفاده شد که در این روش از کتاب های مطرح در این زمینه، مقالات داخلی و خارجی، آمارهای رسمی، مجله ها، سایت های معتبر داخلی و خارجی که مرتبط با موضوع پژوهش می باشند استفاده شده است. در پایان بعد از تجزیه و تحلیل به دست آمده یافته های تحقیق نشان می دهد. دو موضوع باعث نگرانی دولت ها گردیده است. نخستین موضوع امنیت ارزهای جدید دیجیتال و موضوع دوم استفاده از آنها برای فعالیت های مجرمانه و پولشویی است. اما مزایای استفاده از این ارز باعث شده که بانک های مرکزی نیز نسبت به آن بیتفاوت نباشند و برای استفاده از آن قوانین و مقرراتی وضع کنند، تا امکان تقلب و انحراف در آن کمتر شود.

در این جا با تطبیقی که می توان با موضوع پایان نامه داد باید عنوان کرد که همه این مقالات و کتب فقط به بررسی جنبه های عمومی و نهایت فقهی آن هم بسیار کم پرداخته اند در حالی که در این پایا نامه نگارنده هم به

بررسی فقهی و هم به بررسی ابعاد حقوقی که در نتیجه بیت کوین ممکن است بر کشور تحمیل شود مورد بررسی قرار گرفت .

روش تحقیق :

این پایان نامه به صورت کتابخانه ای و به صورت توصیفی - تحلیل نگارش شده است و در تدوین این پایان نامه از کتب ، مقالات ، پایا نامه ها و سایت هایی که مطالبی را در این زمینه ارائه می کنند نیز استفاده شده است خاطر نشان می شود که در تدوین این پایان نامه نیز از روش میدانی در بررسی جنبه های فقهی آن مورد استفاده قرار گرفت .

کاربران تحقیق :

این تحقیق مورد استفاده اساتید ، قضات ، وکلا ، و دانشجویانی که بخواهند در این زمینه تحقیق نمایند می تواند مورد استفاده قرار بگیرد .

فصل اول :

کلیات تحقیق